

Психологічний супровід адаптації педагога-початківця

Педагог сьогодні є ключовою фігурою у вирішенні багатьох пріоритетних завдань суспільства, і не лише освітньої галузі. Саме він стимулює інноваційний розвиток у соціальному житті, культурі; йому належить визначальна роль у творенні духовного і морального потенціалу країни; він готує нову інтелектуальну еліту України.

Відомо, що закінчення вузу та отримання диплома не означає, що початківець уже є професіоналом. Молоді фахівці не мають педагогічного досвіду, їм доводиться пройти певний шлях професійного становлення, первісною частиною якого є період психологічної адаптації – «вживання» в професію, перехід від студента до викладача. Тим часом, молодий викладач одразу починає працювати нарівні зі своїми досвідченими колегами, тому особливо значуща проблема скорочення адаптаційного періоду.

Психологічна адаптація молодих фахівців передбачає:

- наявність психологічно комфортних умов для професійної діяльності педагога,
- надання молодому спеціалісту (ненав'язливо) психологічної допомоги при вирішенні питань, що виникають у процесі роботи,
- психологічне забезпечення умов для формування та розвитку професійної компетентності в інтересах училища і запитів, інтересів, потреб самого молодого фахівця.

Адаптація молодого фахівця в училищі включає в себе:

- актуалізацію «сильних сторін» діяльності педагога і спокійне подолання «проблемних ситуацій», що виникають в його професійній діяльності,
- анонімність процесів вирішення «проблемних ситуацій», що виникають у професійній діяльності молодого фахівця, не публічному характері вирішення проблем та публічному характері похвали досягнень,
- створення умов для якнайповнішої реалізації педагогом його професійних можливостей, створення сприятливих умов для професійного удосконалення.

Завдання психологічної служби училища:

- виявити проблеми психологічної адаптації молодих фахівців, створити умови для професійної адаптації молодого спеціаліста в колективі;
- за допомогою тренінгових занять і дуальних уроків з молодими фахівцями показати вплив факторів мотивації, комунікації, стресу та середовища на процес психологічної адаптації;
- формувати і виховувати у молодих фахівців потребу в безперервній самоосвіті;

- допомогти педагогу-початківцю, спираючись у своїй діяльності на досягнення педагогічної науки і передового педагогічного досвіду, творчо впроваджувати ідеї в освітній процес (ДОДАТОК 1)

Психологічною службою училища було заплановано і проведено низку заходів щодо психологічного супроводу адаптації педагога-початківця – Пащенко Катерини Василівни, викладача української мови і літератури.

Першим кроком в адаптації було знайомство Катерини Василівни з методичними матеріалами по предмету, бібліотекою, навчальними кабінетами, майстернями, лабораторіями тощо. Відбулося знайомство викладача-початківця з колективами груп, в яких доведеться працювати. Методист училища, Дяченко Олена Вікторівна, ознайомила зі структурою (планами, розкладом, графіками) навчальної, методичної, виховної роботи в училищі, документацією, основними вимогами щодо її ведення.

Другим кроком в адаптації – організація наставництва. Роботу викладача-наставника розглядаємо як одне з відповідальних громадських доручень, до якої залучився досвідчений, творчо працюючий викладач української мови і літератури, спеціаліст вищої категорії Дяченко О.В. Методична служба склала індивідуальний план роботи з молодим фахівцем (ДОДАТОК 2)

Наставництво сприяє професійному становленню педагога-початківця, бо:

- наставницька діяльність вибудовується поетапно, відповідно до логіки проектування динаміки професійного становлення молодого педагога у сфері самоосвіти;
- формується стійкий інтерес до інституту наставництва; забезпечується конструктивна професійна взаємодія наставника і молодого викладача.
- критеріями професійного становлення молодого педагога виступає рівень особистісно-значущого сходження його і наставника до вершин професіоналізму, безперервного саморозвитку і само здійснення;
- в процесі реалізації наставництва використовуються колективні, групові та індивідуальні форми освітньої діяльності.

Наступним кроком є крок до майстерності.

У професійному становленні молодого викладача має місце наявність педагогічних здібностей. Вони складаються з таких компонентів:

- дидактичні – мистецтво передавати знання в доступній формі;
- конструктивні – коли педагог не використовує готових рецептів, а сам створює їх для кожної конкретної ситуації;
- експресивні – вміння в своє пояснення доречно включити гумор, доброзичливу іронію, жарт;
- комунікативні – правильний підхід до учнів у процесі навчання і виховання;
- здатність розподіляти увагу – вміння тримати увагу загальної аудиторії та легко переключатися з необхідності з одного об'єкта на інший;

- акторські – вміння в залежності від обстановки і виховних завдань бути то добрим, то суворим, то спокійним, але завжди об'єктивним і справедливим;
- вміння контролювати свої педагогічні та психологічні здібності, тісно пов'язані між собою.

Слабку розвиненість одного із компонентів педагогічної майстерності можна компенсувати активним розвитком інших.

Четвертий крок – становлення індивідуального стилю діяльності молодого педагога. В результаті успішної професійної адаптації в перші роки практичної діяльності формується викладач, здатний вирішувати освітні завдання, що володіє індивідуальним стилем педагогічної діяльності та відносин.

У процесі становлення педагога важливі не тільки усвідомлення сукупності функцій професійної діяльності, сформованість ставлення до професії, але й усвідомлення особистих можливостей і потреб, прийняття професійної діяльності як бажаної і доцільної сфери реалізації себе. У ході професійної адаптації здійснюється співставлення професійно-особистісних орієнтацій з можливостями самої особистості та з реаліями педагогічної діяльності.

Наставник стає не лише провідником у професійному зростанні, а й формує педагогічну майстерність. Він покликаний сприяти формуванню індивідуального стилю творчої діяльності педагога-початківця конкретними знаннями й уміннями застосовувати теорію на практиці; використовувати ефективні форми підвищення професійної компетентності та професійної майстерності молодого спеціаліста, забезпечити інформаційний простір для самостійного оволодіння професійними знаннями; долучити молодого фахівця до професійної культури та стилю поведінки.

Методичною та психологічною службою училища розроблено етапи щодо психологічного супроводу адаптації педагога-початківця – Пащенко Катерини Василівни, викладача української мови і літератури.

I етап – діагностичний: у вересні 2022 року оформлено карту первинного персонального діагностування молодого педагога.

З'ясовано проблеми, які викликають труднощі у роботі Катерини Василівни:

- відсутність практичного досвіду,
- співпраця з батьками,
- самоосвіта, організація самостійної роботи,
- використання ігрових ситуацій,
- адаптація в колективі.

II етап – консультаційний: проведені консультації на тему:

- «Формування соціально-психологічної компетенції педагога»,
- «Соціально-правовий захист учнів»,
- «Вербальна агресія учня по відношенню до педагога»,
- бесіда «Педагогічна майстерність».

III етап – корекційний: проведені арт-терапевтичні та тренінгові вправи «Рука Дружби», «Мій авторитет», «Яким я буду через 5 років» тощо (ДОДАТОК 3).

Мета вправ: сформувати в молодого педагога впевненість у правильному виборі професії, активізувати творчий потенціал.

IV етап – заключний: з метою оцінювання роботи молодого педагога проведене повторне діагностування в кінці навчального року.

Мета: сприяння усвідомленню молодим педагогом особливості своєї особистості, розвиток умінь представляти свою індивідуальність перед аудиторією.

Професійна адаптація молодого педагога – це процес активної взаємодії особистості й соціального середовища з метою досягнення ними таких взаємин, які в найбільшій мірі забезпечать ефективність педагогічної діяльності, розвиток учнівського колективу й особистісну задоволеність професійною самореалізацією. Результат адаптації пов'язаний з реалізацією мети діяльності – надбання професійно-важливих якостей і педагогічної майстерності, вироблення стійкого позитивного відношення до професії, особистісної самореалізації й зрілості викладача, ціннісно-орієнтованої єдності з учнівським колективом.

До хорошого уроку педагог готується все життя

1. Самоосвіта

Хто стоїть на місці,

Той відстає.

Давньогрецьке прислів'я

2. Перше джерело натхнення – ваші вихованці. Шануйте їх.

Багато чого я навчився у своїх наставників,

ще більше у своїх товаришів

та найбільше у своїх учнів.

Таянуд

3. Помічайте зусилля вихованців, хваліть їх за успіхи.

Скромний спосіб зробити дітей

хорошими – це зробити їх щасливими

Оскар Уайльд

4. Демонструйте творчий підхід до своєї справи.

Посередній учитель викладає.

Хороший вчитель пояснює.

Видатний вчитель показує.

Великий учитель надихає.

Вільям Уорд

5. Будьте справедливими!

Справедливий учитель – це такий

учитель, вчинки якого справедливі

в очах учнів.

М. Добролюбов

5. Виховуйте в собі здатність до самоаналізу.

6. Ніхто не вкаже Вам на помилки, якщо Ви самі їх не бажаєте бачити.

Розвивайте, організовуйте свою діяльність, не допускайте конфліктів, налагоджуйте дисципліну. І пам'ятайте: у Ваших руках майбутнє своєї нації.

**Індивідуальний план
роботи з педагогом-початківцем
на 2022-2023 н.р.**

№ з/п	Зміст роботи	Дата	Відповідальний
Організаційна робота			
1.	Ознайомлення з навчальною програмою.	Серпень	Заст. директора з НМР, методист
2.	Методична допомога у складанні поурочно-тематичних планів.	Серпень, вересень	Заст. директора з НМР, методист
3.	Методична допомога у складанні поурочних планів-конспектів. Вимоги щодо організації і методики проведення сучасного уроку в училищі.	Упродовж року	Заст. директора з НМР, методист
4.	Психолого-педагогічні, наукові та гігієнічні вимоги до плану уроку.	Вересень	Заст. директора з НМР, методист
5.	Практична допомога з питань ведення училищної документації.	Упродовж року	Заст. директора з НМР
6.	Систематичне ознайомлення з науково-методичною літературою, інструктивним матеріалом і нормативними документами.	Упродовж року	Заст. директора з НМР, методист
Навчально-виховна робота			
7.	Консультації з питань проведення тематичного оцінювання.	Жовтень	Методист
8.	Ознайомлення з формами та методами роботи на уроках української мови і літератури.	Грудень	Методист
9.	Консультації з проведення уроків у педагога-наставника	Упродовж року	Педагог-наставник
10.	Відвідування уроків педагога-наставника.	Упродовж року	Педагог-наставник
11.	Відвідування педагогом-наставником уроків молодого викладача.	Упродовж року	Педагог-наставник
12.	Опрацювання фахових періодичних видань.	Упродовж року	Методист
13.	Підготовка і проведення звітнього уроку.	Згідно з графіком	Методист
14.	Підготовка та проведення творчого звіту педагога-початківця.	Травень	Методист
15.	Участь у засіданнях школи педагога-початківця «Шлях до майстерності».	Упродовж року	Методист
16.	Активізація самоосвітньої роботи.	Травень	Педагог-наставник
17.	Відвідування засідань педагогічної ради, методичних комісій, семінарів, спілкування з досвідченими колегами.	Упродовж року	Заст. директора з НМР, методист
18.	Індивідуальна робота з учнями.	Упродовж року	Педагог-наставник

Адаптація молодих педагогів Психолого-педагогічний семінар з елементами психологічного тренінгу

Мета: сприяти психологічній адаптації молодих педагогів до умов роботи в училищі, створити діловий, творчий психологічний клімат: корекція хибних очікувань і типових ілюзій стосовно роботи; підвищення мотивації професійної діяльності, відшукування оптимальних моделей поведінки в педагогічному середовищі; добір оптимальної стратегії професійної діяльності.

Девіз: розуміти один одного, поважати, прощати, любити.

Цільова аудиторія: педагоги-початківці

Тренінг

Правила учасника тренінгу

- Слухати один одного і чути.
- Обговорювати не людину, а проблему.
- Конфіденційність.
- Доброзичливе ставлення один до одного.
- Щирість. «Вето» – можна взагалі не говорити.
- Безоцінковість та некатегоричність висловлювань.
- Принцип «тут і тепер» – говорити й думати лише про те, що відбувається в групі, що ти відчуваєш зараз, не згадувати минулий досвід.

Практичний психолог. Конструктивно впливати на адаптацію педагога-початківця можливо лише на основі знання особливостей, динаміки механізму адаптації. Фахове становлення педагога – тривалий процес, що починається від обрання професії до перших років самостійної роботи в навчальному закладі. Проблема професійної адаптації набуває величезного значення серед проблем успішної професіоналізації початківця. Вирішення цієї проблеми значною мірою сприяє уникненню таких негативних явищ, як нестабільність педагогічних кадрів, їх плинність, повільне зростання педагогічної майстерності педагога.

Характерна риса навчального закладу – це багатий клімат, що визначає ставлення викладачів і учнів до всього, що відбувається як до особистого, значущого, важливого і цікавого. Колектив – це єдине ціле, педагоги та учні. Ми спілкуємося, пізнаючи один одного все глибше.

Протягом тренінгу ми спробуємо створити творчий, діловий психологічний клімат, аби якомога більше дізнатися один про одного.

1. Вправа «Хто народився в ...»

Примітка. Практичний психолог пропонує учасникам тренінгу сісти у коло. Залучає їх до гри. Умови гри: практичний психолог ставить запитання до учасників, той, кого це стосується, встає і виконує завдання психолога.

Питання-завдання:

- у кого блакитні очі – *три рази змигніть*;
- у кого є брат – *потупайте ногами*;
- хто сьогодні смачно поснідав – *погладьте себе по животику*;
- хто народився восени – *візьміть когось з групи і потанцюйте з ним*;
- хто любить котів – *тричі нявкніть*;
- у кого є заміжня сестра – *скажіть колезі ліворуч, що це мене не стосується*;
- хто п'є каву з цукром та молоком – *подивіться під стілець*;
- у кого є ластовиння – *пробіжіть по колу*;
- хто одружений – *напишіть в повітрі велику вісімку рукою*;
- у кого є діти – *підстрибніть (один стрибок за кожну дитину)*;
- хто любить все знати – *поміняйтесь місцем з тим, хто думає так само*;
- хто хоч інколи мріяв стати невидимим – *закрийте обличчя долонями*;
- хто вміє грати на будь-якому музичному інструменті – *покажіть як це робиться*;
- хто думає що гра триває дуже довго – *підніміть руки в гору і вигукніть «досить»*.

2. Знайомство. Вправа «Самопрезентація»

Мета: сприяти усвідомленню молодими педагогами особливостей своєї особистості; розвивати уміння представляти свою індивідуальність перед аудиторією.

Практичний психолог пропонує молодим педагогам познайомитися ближче за принципом «Грудка снігу»: кожен з учасників по черзі (починаючи із психолога) називає своє ім'я та формулює життєве кредо: наступний педагог повторює ім'я та девіз першого, а потім розповідає про себе; третій, перед тим як розповісти про себе, повторює імена та девізи перших двох і т. д.

3. Вправа «Очікування»

Мета: допомогти молодим педагогам в усвідомленні власних очікувань і потреб; розуміння того, наскільки вони співпадають із очікуваннями та потребами інших.

Педагогам роздають невеликі аркуші клейкого паперу. Практичний психолог просить учасників написати свої очікування від тренінгу. Далі кожен з них по черзі презентує свої записи та прикріплює на плакаті із зображенням пісочного годинника.

4. Вправа «Поділися з сусідом»

Учасникам тренінгу пропонують обрати два запитання серед тринадцяти, які виділив М. Пруст:

1. Де б ви хотіли жити?
2. Основна риса вашого характеру?
3. У чому ваш основний недолік?
4. Який ваш ідеал у житті?
5. Яку рису ви найбільше цінуєте в чоловікові?
6. Яку рису ви найбільше цінуєте в жінці?
7. Який ваш улюблений колір?
8. Яка ваша улюблена квітка?
9. Що ви найбільше не любите?
10. Що ви найбільше цінуєте у ваших друзях?
11. Яке ваше улюблене заняття?
12. Як би ви хотіли померти?
13. Який настрій вам притаманний?

Кожен з учасників за дві хвилини повинен дати відповідь на них своєму партнерові. Педагоги-початківці сідають у коло та розповідають за годинниковою стрілкою про почуте всім учасникам тренінгу.

5. Вправа «Числа, які керують світом»

Практичний психолог. Номер будинку і квартири, номер телефону і авто, номер паспорта і дата народження. Скільки чисел у нашому житті! Нумерологія – містика цифр – переконує, що ці цифри даються долею не випадково.

У кожного є своє число, дане йому при народженні. Запишіть свою дату народження. Наприклад, 25.07.1976. Знайдіть суму всіх цифр. Додаємо доти, поки не отримаємо одну цифру. Що ж означає ваше число?

1 – у багатьох релігіях світу це символ божественної сили. Його носії – яскраво виражені лідери. Вони цілеспрямовані і прагнуть до влади. У досягненні мети такі люди розраховують виключно на себе і не сприймають натиску збоку. Вони впевнені в своїй унікальності і часто досягають успіху.

2 – цим людям притаманні романтизм і фантазія. Вони мають філософські нахили, вміють добре пристосовуватися до різних обставин. Легко поступаються в дрібницях, але від головної мети не відступають, тому дуже часто успішні в бізнесі. Двоїстість особистості робить їх непостійними.

Але «двієчники» ласкаві і не люблять лишатися на самоті.

3 – саме своєю триєдністю сильна «Свята Трійця». Трійка – символ динамічності особистості. Люди з числом «3» артистичні, схильні до творчості, щедрі, але повсякденність вони не переносять, потребують різноманітності.

4 – люди з цією цифрою надійні. Вони друзів не зраджують. Понад усе в житті цінують надійність, стабільність. У почуттях і вчинках вони, як правило, простодушні, через це обирати для спілкування «трієчників» їм не рекомендують –

«четвірочник» швидко знудиться. Але для тих, хто шукає партнера серйозного і надовго – це те, що вам треба.

5 – у п'ятірці криється сильна, але суперечлива енергетика. Якщо п'яти конечна зірка дивиться вершиною вгору – це енергія позитивна, якщо вершиною вниз – навпаки. Кожний носій «5» робить для себе цей вибір. Ці люди люблять волю і експерименти, прекрасні працівники.

6 – шестикутна зірка в давнину вважалась символом гармонії. Пізніше до шістки почали ставитися як до символу переходу, незавершеності. Люди з символом «6» вміють узагальнювати, підкорювати собі інших. Мета їхнього життя – постійність. У них підвищена вимогливість до інших. Вони розумні, але їх легко вивести зі стану рівноваги.

7 – це щаслива цифра. Людям з цифрою «7» притаманно більше удачі, ніж іншим. Вони «везучі». Якщо у вашому житті це не так, то ви відійшли від цього шляху. Намагайтесь зрозуміти, що ви зробили не так. Люди з цією цифрою потайні, мають сильний незалежний характер і сильні до нестандартних вчинків. Але в душі емоційні, тому з ними не доведеться сумувати.

8 – символ влади. Покладена на бік вісімка стає символом безпомічності. Носії «8» мають сильну волю. Такі люди рішучі і завжди йдуть до кінця. Вони завжди вірні в усьому.

9 – символ космосу. Такі люди вкрай сентиментальні, їх легко образити, вони вміють переживати біль. Носії «9» – ідеальні виконавці будь-яких робіт, готові працювати цілодобово без відпочинку. Таким людям потрібна похвала, ласка, підтримка.

6. Вправа «Яким я буду через 5 років»

Один з учасників сідає на «гарячий стілець».

Практичний психолог. Подивіться на учасника в центрі кола. Ви його вже добре знаєте. Уявіть його через п'ять років, розкажіть, де він працюватиме, що робитиме у вільний час, чи буде у нього сім'я?

Поки група висловлюється, педагог мовчить.

Обговорення

- Яким ви уявляєте своє майбутнє?
- Чого очікуєте?
- Чого побоюєтесь?

Підсумок тренінгу

Кожен учасник тренінгу розповідає про те, що його зацікавило.

Практичний психолог.

Нехай життя дарує щастя й долю,
Душевну щедрість, доброту й любов.
Терпіння, працьовитість, силу й волю,
Поступливість і злагоду в усьому.